

Underrättelse om beslut

Vice överåklagare Bengt Åsbäck har fattat följande beslut. Frågor om beslutet kan ställas till åklagaren.

Bedrägeri 2019-04-18

Id: AM-BM2019-9057-5B, Ext ärendenr: 0150-K1847-19

Utpekad person:

Förundersökningen läggs ned

Det finns inte längre anledning att fullfölja förundersökningen.

23 kapitlet 4 § andra stycket rättegångsbalken

Se särskilt upprättad bilaga till beslutet.

Information om beslut

Förundersökningen läggs ned betyder att åklagaren har avslutat handläggningen av ärendet. Om det senare kommer fram nya uppgifter i ärendet, kan förundersökningen komma att tas upp igen.

Bilaga till beslut att lägga ned förundersökningen

Inledningsvis bör understrykas att lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen) inte innehåller några ansvarsbestämmelser eller administrativa regler om exempelvis återbetalningsskyldighet vid felaktiga utbetalningar med undantag för vissa regler om pension, sjukpension och omställningsskydd.

Vid förhör med handläggare på riksdagens förvaltningskontor framkommer att ledamöternas uppgifter i samband med ansökningar om ersättning för egen övernattningsbostad i princip aldrig kontrolleras utan tas för goda. Regelverket bygger på förtroende och att ersättningssystemets grundtankar respekteras av ledamöterna.

Bristen på kontroller och bristen på någon form av sanktionsbestämmelser i lagen gör det svårt att i efterhand vidta åtgärder mot ersättningsbeslut som framstår som tveksamma eller till och med felaktiga. Ett ansvar för bedrägeri med åtföljande skadeståndsskyldighet kan givetvis alltid uppkomma men det förutsätter att det kan ledas i bevis att en ledamot uppsåtligen vilselett riksdagsförvaltningen om något förhållande eller en omständighet som i lagen eller föreskrifterna tydligt uppställs som ett villkor för att ersättning ska utgå och som, inte minst, kan ligga till grund för en straffrättslig prövning.

De avgörande frågorna i denna förundersökning blir om [REDACTED] varit bosatt på sin folkbokföringsort i Nyköpings kommun och där haft tillgång till en bostad inrättad för permanent boende, d.v.s. om han lever upp till de förutsättningar som gäller i 6 kap. 7 § ersättningslagen för att han ska ha rätt till ersättning för övernattningsbostad i Stockholm. Om inte, är nästa fråga om det i så fall är en omständighet som han medvetet undanhållit för riksdagens förvaltningskontor och därför erhållit ersättning på oriktig grund.

[REDACTED] är hörd och delgiven misstanke för bedrägeri. Han har bestritt ansvar för brott på såväl objektiv som subjektiv grund. Han har gjort gällande att hans förfarande inte är brottsligt och under alla förhållanden har han inte haft anledning att uppfatta reglerna på annat sätt än att det han gjort varit tillåtet.

Inledningsvis kan konstateras att vad som skiljer en riksdagsledamot från gemene man är att han eller hon kan vara bosatt eller regelbundet tillbringa sin dygnsvila på mer än en ort utan att det påverkar folkbokföringen. Riksdagsledamöter är undantagna från huvudregeln i folkbokföringslagen som säger att man ska vara skriven där man faktiskt bor. Förklaringen till undantaget är begriplig, i annat fall skulle flertalet riksdagsledamöter som kommer från andra delar av landet vara tvungna att folkbokföra sig i Stockholm eftersom större delen av årets dygnsvila tillbringas där under ett riksdagsår, antingen i Riksdagens eget bostadsbestånd eller i andra bostäder.

██████████ är således inte ensam. Det finns enligt uppgift flera ledamöter som i likhet med honom av olika skäl är folkbokförda i sina hemkommuner samtidigt som man har eller har haft ett stadigvarande boende i övernattningsbostäder i Stockholm. Ett skäl för en sådan ordning uppges ofta vara att man vill hålla kontakt med och ha en fortsatt anknytning till sin valkrets på hemorten. Ett annat skäl kan givetvis vara att man vid tillfällena eller under perioder av året faktiskt tillbringar sin dygnsvila där.

En viktig utgångspunkt för den fortsatta bedömningen är alltså att en riksdagsledamot i och för sig kan vara bosatt, i meningen tillbringa sin dygnsvila, på mer än en plats.

I en straffrättslig kontext framstår därmed 6 kap 7 § ersättningslagen som oklar. Vad avses i lagtexten med att en riksdagsledamot ska vara bosatt på sin hemort? Är det en fråga om hur mycket dygnsvila som tillbringas där i förhållande till annat boende och vilken fördelning av dygnsvilan avgör då var man är bosatt i bestämmelsens mening? Oavsett vad som går att bevisa om just ██████████ boendeförhållanden uppstår redan här ett principiellt problem.

All straffskipping förutsätter att det inte får råda oklarhet om vilka gärningar som kan straffas. Det straffbara området måste vara förutsebart och därför tydligt avgränsat. Det följer av den s.k. legalitetsprincipen. Att bestämma vad som är straffbart i det här fallet kommer ytterst att falla tillbaka på en lagtolkning vars slutsatser inte är självklara och där utfallet knappast kan förutses av den som står anklagad i ett brottmål. Det gäller inte minst den andra förutsättningen i bestämmelsen. Vad betyder att man på hemorten ska ha en ”bostad inrättad för permanent boende”? Vare sig i ersättningslagen, dess förarbeten eller i föreskrifterna finns någon beskrivning av hur en permanentbostad ska se ut eller vilka krav som bör ställas på en bostad för att den ska leva upp till en permanentbostad. Fråga blir då; när avviker en bostad så mycket i standard att den inte längre utgör en permanentbostad? Hur den domstolsprövningen faller ut kan knappast heller förutses.

Den bärande tanken bakom reglerna om ersättning för egen övernattningsbostad måste rimligen vara att man som ledamot från annat län än

Stockholm typiskt sett drabbas av extra kostnader för att bo där i samband med att man fullgör sitt riksdagsuppdrag och därför bör kompenseras för detta. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas varför ledamöter kan erhålla ersättning för övernattningsbostäder som i praktiken framstår som det enda permanenta boende man har. En praxis synes emellertid ha utvecklats vid tillämpningen av reglerna som i stort innebär att ersättning betalas ut för övernattningsbostad så länge ledamoten kan visa att han eller hon har en folkbokföringsadress som ligger minst 50 km från Riksdagshuset. ██████████ har under förhör uppgett att han förstått reglerna så och särskilt efter att ha fått dem förklarade på det sättet av handläggare vid riksdagsförvaltningen.

Oavsett ██████████ insikter och avsikter med sitt handlande brister det emellertid redan i de objektiva förutsättningarna för att kunna påstå att hans förfarande är brottsligt. Ersättningslagens bestämmelser är i det här sammanhanget alltför bristfälligt utformade. Rekvisiten är oklara och saknar den uttrycksskärpa som är nödvändig för en rättssäker straffrättslig tillämpning. En domstol i första instans ska i brottmål ägna sig åt bevisfrågor och brottsrubriceringar, inte rättsbildning. Förundersökningen ska därför läggas ned.

Ett effektivt och rättssäkert ingripande mot tveksamma eller felaktiga ersättningar kräver av allt att döma en översyn av ersättningslagens regler och att förslagsvis någon form av sanktionsbestämmelser införs i lagen. Vidare kan övervägas om uppgifterna som ledamöterna lämnar i sina ansökningar om ersättning bör intygas på heder och samvete eller genom annan liknande försäkran. Därigenom kan ett straffansvar aktualiseras för osann eller vårdslös försäkran om uppgifterna i efterhand visar sig oriktiga.